

Suomalaisten oma osavaltio Alaskassa

Henry Oinas-Kukkonen:

Finalaska. Unelma suomalaisesta osavaltiosta.

Vastapaino 2017. 250 s. ISBN 978-951-768-583-2.

Finalaska. Unelma suomalaisesta osavaltiosta on jäänyt kirjana vähän julkisuudelta syrjään, mutta kirjan taustalla ollut tutkimustyö on silti saanut paljon näkyvyyttä. Yleisradio nimittäin tuotti kehitetyn ”fiktiivisen tv-dokumentin” *Operaatio Alaska*, joka näytettiin vuoden 2017 lopulla TV1:ssä parhaaseen katselu-aikaan. Dokumentissa esitettiin kuvitelma siitä, kuinka suomalaiset evakuoitiin toisen maailmansodan aikaan Yhdysvaltojen Alaskaan ja kuinka sinne perustettiin Finalaska-osavaltio. Kuvitelma ei perustu vain mielikuvitukseen, sillä tuollainen suunnitelma oli oikeasti olemassa. Tämä on *Finalaska*-kirjan tekijän Henry Oinas-Kukkosen hieno löytö.

Kyseessä on ensimmäinen teos, jossa kuvataan toisen maailmansodan aikana Yhdysvalloissa tehtyjä suunnitelmia suomalaisten evakuoimiseksi. Tuolloin, erityisesti sodan loppupuolella Yhdysvalloissa alettiin pelätä suomalaisten kansanmurhaa, jos – ja kuten silloin uskottiin, – kun Neuvostoliitto valtaisi Suomen. Pienen kansan pelastamiseksi ryhdyttiin suunnittelemaan salaista evakuointioperaatiota. Merkittävimpien suunnitelmien mukaan amerikkalaiset noutaisivat suomalaispakoilaiset laivoillaan ja kuljettaisivat Alaskaan.

Finalaska tuo esiin henkilöt, jotka sitoutuivat suomalaisten evakuointitavoitteeseen niin vahvasti, että ryhtyivät toimimaan asian puolesta. Ehdotuksia evakuoinnista laativat tärkeätkin poliitikot, virkamiehet ja sotilasjohtajat, mutta myös rivikansalaiset. Teoksessa heidän ehdotustensa perusteet esitellään ja asetetaan asiayhteyksiinsä. Ehdotusten kulkua kohti mahdollisia konkreettisia poliittisia päätöksiä kirja seuraa myös tarkasti. Tutkimus perustuu laajaan ja monipuoliseen lähdeaineistoon, joka on koottu etupäässä Yhdysvalloista, mutta myös Suomesta. Suomalaisten siirtämistä Alaskaan pohdittiin läpi sodan niin lehtien palstoilla kuin suljetuissa kokouksissa Yhdysvalloissa.

Ehkä merkittävimmän suunnitelman suomalaisten evakuoinnista laati komentajakapteeni Bertman Herman Lindman (1906–1989), joka toimi Yhdysvaltojen laivaston varakomentajan esikunnassa. Lindmanin vanhemmat olivat muuttaneet Yhdysvaltoihin Suomesta, Ahvenanmaalta. Lindmanin salaista suunnitelmaa suomalaisten siirtämisestä Alaskaan oli pohjustettu jo talvisodan aikana vuosina 1939–1940, jolloin yhdysvaltalaiset tunsivat sympatiaa pientä Suomea kohtaan, joka urheasti taisteli suurta Neuvostoliittoa vastaan.

Evakuointiajatus pohdittiin samaan aikaan myös muualla. Esimerkiksi äveriäät coloradolaiset älykköka-

verukset Robert Black ja Leonard Sutton laativat talvisodan aikana yksityiskohtaisen *Finns for America's Finland* -ehdotuksen suomalaisten siirtämisestä Alaskaan. Tuon aloitteen he lähettivät syyskuussa 1939 perustetulle Finnish Relief Fundille, jota johti Yhdysvaltain entinen presidentti Herbert Hoover (1874–1964). Finnish Relief Fund kuitenkin katsoi, ettei aloite kuulunut heille vaan Yhdysvaltain liittovaltion hallinnolle. Liittovaltion hallinto luopui myös Lindmanin salaisesta suunnitelmasta Suomen solmittua välirauhan Neuvostoliiton kanssa vuonna 1940.

Vuoden 1944 alussa suunnitelma kuitenkin nostettiin uudelleen esiin: Lindman kirjoitti suunnitelmansa uusiksi ja lähetti sen Yhdysvaltain sisäministerille. Tuolloin pelko Suomen valloituksesta ja jopa mahdollisesta kansanmurhasta nousi uudella tavalla ajankohtaiseksi. Yhdysvaltojen tiedustelun mukaan neuvostoliittolaiset olivat sodan eri tapahtumien takia hyvin katkeria suomalaisille. Taustalla peloissa saattoivat myös olla Stalinin 1930-luvun ”puhdistuksista” lähteen tihkuneet tiedot.

Sisäministeri Harold Ickes ja republikaanien kongressiedustaja Bertrand Gearhart päätyivät Lindmanin suunnitelmaa koskeissa keskusteluissaan siihen, että suomalaisten siirtäminen Alaskaan voisi olla Suomen ja Neuvostoliiton uusien rauhanneuvottelujen yksi lähtökohta. Koska asia oli äärimmäisen arkaluontoinen, suunnitelma päätettiin pitää salaisena.

Myös yhdysvaltalaisien omat intressit vaikuttivat evakuointisuunnitelmien taustalla. Yhdysvalloissa pelättiin Neuvostoliiton tai Japanin hyökkäystä Alaskaan ja siksi sinne oli saatava asukkaita, jotka sekä halusivat että pystyivät puolustautumaan mahdollisia hyökkäyjiä vastaan. Suomalaisia pidettiin myös sopivina uudisasukkaina, jotka saisivat Alaskan kehittämissuunnitelman tavoitteet toteutumaan. Harvaanasuton alueen luonnonrikkauksia hyödyntämään kaivattiin lisää työvoimaa. Suomalaisten nähtiin olevan tottuneita raakaan pohjoiseen ilmastoon ja myös heidän sotilaallinen panoksensa Neuvostoliiton vastaisessa taistelussa herätti arvostusta. Suomalaisten myötä Alaskan territoriasta haluttiin kehittää uusi osavaltio.

Evakuointisuunnitelmat kuitenkin raukesivat lopullisesti, kun Neuvostoliitto ei lopulta vallannutkaan Suomea ja lopullisten rauhanneuvottelujen tuloksena Suomi joutui luovuttamaan alueestaan vain osia. Salaiset evakuointisuunnitelmat jäivät vuosikymmeniksi arkistojen kätköihin. Tarina alkoi kerryttyä auki vasta Oinas-Kukkosen törmättyä 2000-luvun alkuvuosina sattumalta Stanfordin yliopiston Hoover-instituutin arkistossa suunnitelmista kertovaan asiakirjaan.

Oinas-Kukkosen mukaan myös Euroopan juutalaispakoilaisien asuttamista Alaskaan pohdittiin, mutta suomalaiset nähtiin parempana vaihtoehtona. Yhdysvalloissakin juutalaisvastaisuus oli tuolloin yleistä ja siirtolaislainsäädäntö tiukkaa. Antisemitismi ilmeni esi-

merkiksi kirjoituksissa, joissa Alaskaan ei haluttu koti-
maansa "pelkureina" jättäviä juutalaisia vain siksi, että
"herra Hitler on päättänyt potkaista heidät ulos Sak-
sasta". Yhdysvallat ei siis tuohon aikaan ollut puhtoi-
nen vainottujen turvasatama, vaan tietyt samat synkät
voimat kuin Euroopassa liikkuiivat sielläkin. 1940-luvun
alun "America first" -ajatteluun kuului myös pelko siitä,
että pakolaiset saattoivat olla naamioituneita vihollisia,
jotka vain valmistelivat vastaanottoa varsinaisille val-
loittajille. Tällaiset asenteet eivät näytä olevan vieraita
nykyäänkään, kuten eräät Donald Trumpin ja hänen
kannattajiensa luomat uhkakuvat ovat osoittaneet.

Oinas-Kukkosen tutkimus perustuu perinpohjai-
seen lähdetyöhön. Hän esittelee arkistolöytöjään hyvin
innokkaasti ja maalaa kohteestaan moniulotteisen
kuvan, mutta paikoin tarina on vaarassa hävitä arkisto-
ja muiden lähteiden vyörytyksen taakse. Näin myös
kuva tutkittavasta ilmiöstä jää hieman sekavaksi. Tällai-
nen tapa kirjoittaa historiaa tekee lukukokemuksen pai-
koitellen raskaaksi. Ehkä ainakin yksi lisäeditointikierros
olisi ollut paikallaan ennen kirjan julkaisua.

Vesa-Matti Lahti, VTT,
johtava asiantuntija, Sitra